

14. 3. 2003

ID: 21483

Promlčení při bezdůvodném obohacení

Počátkem běhu dvouleté subjektivní promlčecí doby je den, kdy se oprávněný v konkrétním případě skutečně dozví o tom, že došlo na jeho úkor k získání bezdůvodného obohacení a kdo je získal. Není přitom rozhodné, že měl možnost se potřebné skutečnosti dozvědět již dříve.

Počátkem běhu dvouleté subjektivní promlčecí doby je den, kdy se oprávněný v konkrétním případě skutečně dozví o tom, že došlo na jeho úkor k získání bezdůvodného obohacení a kdo je získal. Není přitom rozhodné, že měl možnost se potřebné skutečnosti dozvědět již dříve.

(Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky sp.zn. 33 Odo 877/2001, ze dne 26.9.2002)

Nejvyšší soud České republiky rozhodl ve věci žalobkyně D. CZ spol. s r. o., zastoupené, advokátkou, proti žalovaným 1. J. G., 2. Ing. V. F., oběma zastoupeným, advokátem, o zaplacení částky 99 793 Kč, vedené u Obvodního soudu pro Prahu 10 pod sp. zn. 26 C 128/95, o dovolání žalobkyně proti rozsudku Městského soudu v Praze ze dne 18. července 2001 č. j. 53 Co 302/2001-123, tak, že rozsudek Městského soudu v Praze ze dne 18. července 2001 č. j. 53 Co 302/2001-123 a rozsudek Obvodního soudu pro Prahu 10 ze dne 13. března 2001 č. j. 26 C 128/95-100 se zrušují a věc se vrací Obvodnímu soudu pro Prahu 10 k dalšímu řízení.

Z odůvodnění :

Obvodní soud pro Prahu 10 rozsudkem ze dne 13. března 2001, č. j. 26 C 128/95-100 zamítl žalobu, aby žalovaní zaplatili žalobkyni částku 99 793 Kč, a rozhodl o náhradě nákladů řízení. Soud prvního stupně vyšel ze zjištění, že společnosti F., v. o. s., (která již zanikla), za jejíž závazky žalovaní jako společníci ručí, vyúčtovala žalobkyně (její právní předchůdkyně) fakturou č. 395141 částku 99 793 Kč za pořez kulatiny, který pro tuto společnost provedla. Po úhradě fakturované částky zjistila žalobkyně, že se ve faktuře zmýlila, fakturu proto stornovala a vystavila novou fakturu č. 478141, kterou snížila o již uhrazenou částku 99 793 Kč. Omylem účtárny žalobkyně však současně došlo k vystavení dobropisu ke stornované faktuře a vrácení předmětné částky 99 793 Kč společnosti F., v. o. s. Soud prvního stupně věc vyhodnotil tak, že společnosti F., v. o. s., vzniklo bezdůvodné obohacení podle § 451 a násl. občanského zákoníku účinného k 1. 1. 1992 (dále jen „ObčZ“) na úkor žalobkyně. Právo na jeho vydání však žalobkyni nepřiznal, protože došlo podle § 107 odst. 1 ObčZ k jeho promlčení ve dvouleté subjektivní promlčecí lhůtě, která počíná běžet ode, kdy se oprávněný dozví, že k bezdůvodnému obohacení došlo a kdo se na jeho úkor obohatil. Žalobkyně podle názoru soudu prvního stupně musela vědět o bezdůvodném obohacení již v únoru 1992, kdy vystavila dobropis na částku 99 793 Kč ve prospěch společnosti F., v. o. s., a tuto částku jí uhradila. Pokud podala žalobu až v září 1994, učinila tak až po uplynutí dvouleté promlčení doby.

K odvolání žalobkyně odvolací soud rozsudek soudu prvního stupně ve výroku o zamítnutí žaloby potvrdil, změnil výrok o nákladech řízení a rozhodl o náhradě nákladů odvolacího řízení. Odvolací soud vyšel ze skutkových zjištění soudu prvního stupně a ztotožnil se i s jeho právními závěry. K

počátku běhu dvouleté subjektivní promlčecí lhůty doplnil, že žalobkyně sama vyvolala nepořádkem ve svých dokladech tento stav a z dokladů, které měla k dispozici, jí muselo být zcela zřejmé, že dobropis neměl být vystaven. Žalobkyně tedy již v únoru 1992 věděla o bezdůvodném obohacení na straně společnosti F., v. o. s., přesto podala žalobu na jeho vydání až 13. 9. 1994, tj. po uplynutí dvouleté promlčení doby stanovené v § 107 odst. 1 ObčZ; soud prvního stupně proto správně přihlédl k námitce promlčení vznesené žalovanými.

Proti rozsudku odvolacího soudu podala žalobkyně dovolání, neboť se domnívá, že toto rozhodnutí má zásadní právní význam a je proto podle § 237 odst. 1 písm. c) občanského soudního řádu (dále jen „o. s. ř.“) přípustné. Vytýká soudům obou stupňů, že nesprávně, tj. v rozporu s § 100 odst. 1 a § 107 odst. 1 ObčZ, posoudily počátek běhu dvouleté subjektivní promlčecí doby pro vydání bezdůvodného obohacení. Konstantní judikatura i právní teorie posuzuje běh této lhůty zcela odlišně. Počátek běhu dvouleté subjektivní promlčecí doby je vázán na subjektivní okamžik, kdy se žalobkyně skutečně dozvěděla o skutečnostech rozhodných pro uplatnění jejího práva. V žádném případě nemůže být běh dvouleté promlčecí doby vztahován k okamžiku, kdy se podle ničím nepodloženého názoru soudů obou stupňů žalobkyně o bezdůvodném obohacení společnosti F., v. o. s., mohla dozvědět, resp. měla či musela dozvědět při vynaložení určité míry pečlivosti. Žalobkyně se v předmětném případě dozvěděla o bezdůvodném obohacení společnosti F., v. o. s., ve výši 99 793 Kč na svůj úkor až v listopadu 1993, kdy na základě upozornění interní výrobní jednotky P. zjistila omyl spočívající v proplacení dobropisu č. 9005141. Závěr odvolacího soudu ohledně počátku běhu dvouleté subjektivní promlčecí doby proto popírá podle názoru dovolatelky zákonnou konstrukci subjektivní a objektivní promlčecí doby a stírá rozdíl mezi nimi, když počátek jejich běhu posuzuje vzhledem k objektivním okolnostem bez ohledu na skutečné vědomí žalobkyně, na jejíž úkor k bezdůvodnému obohacení došlo. Dovolatelka rovněž namítla, že názor odvolacího soudu, že sama žalobkyně svým nepořádkem v dokladech zavinila bezdůvodné obohacení společnosti F., v. o. s., a nemá tudíž právo na jeho vydání, odporuje základní podstatě institutu bezdůvodného obohacení, kterým je odčerpání majetkového prospěchu poskytnutého bez právem uznávaného důvodu. Dovolatelka navrhla zrušení rozsudků soudů obou stupňů a vrácení věci soudu prvního stupně k dalšímu řízení.

Žalovaní ve vyjádření k dovolání poukázali při posuzování počátku běhu promlčecí doby především na způsob, jakým se subjekt, který je právnickou osobou, dozví o tom, že došlo k bezdůvodnému obohacení a kdo je získal. Subjektivní promlčecí doba začne běžet okamžikem, kdy se o počátku jejího běhu dozví nebo kdy má všechny potřebné údaje kterýkoliv ze zaměstnanců právnické osoby. V tomto případě musela být při vynaložení řádné péče žalobkyně (resp. její právní předchůdkyně) o bezdůvodném obohacení informována zaúčtováním účetní operace v účtárně organizační jednotky P.; podle názoru žalovaných je konkrétním okamžikem získání těchto informací provedení účetní závěrky za měsíc únor 1992. Fakt, že organizační složka oznámila tuto skutečnost vedení firmy až s půlročním zpožděním, má vliv pouze na posouzení odpovědnosti jednotlivých pracovníků, nikoli však již na běh promlčecí doby. Opačný výklad by umožňoval organizační složce získat výhodu stavení promlčecí doby v důsledku zatajování svého pochybení. Žalovaní proto považují rozsudek odvolacího soudu za správný.

Nejvyšší soud České republiky (dále jen „Nejvyšší soud“) jako soud dovolací (§ 10a o. s. ř.) po zjištění, že dovolání bylo podáno oprávněnou osobou, obsahuje stanovené náležitosti a dovolatelka je zastoupena advokátkou, nejprve posuzoval, zda je dovolání přípustné.

Podle § 236 odst. 1 o. s. ř. lze dovoláním napadnout pravomocná rozhodnutí odvolacího soudu, pokud

to zákon připouští.

Proti rozsudku odvolacího soudu, jímž byl potvrzen rozsudek soudu prvního stupně, je dovolání přípustné za podmínek upravených v ustanoveních § 237 odst. 1 písm. b) a písm. c) o. s. ř. Podle ustanovení § 237 odst. 1 písm. b) o. s. ř. je dovolání přípustné, jestliže odvolací soud potvrdil rozsudek soudu prvního stupně, kterým soud prvního stupně rozhodl jinak než v dřívějším rozsudku proto, že byl vázán právním názorem odvolacího soudu, který dřívější rozhodnutí zrušil. Taková situace v dané věci nenastala.

Dovolání je též přípustné proti rozsudku, jímž bylo rozhodnutí soudu prvního stupně potvrzeno, jestliže dovolací soud dospěje k závěru, že napadené rozhodnutí odvolacího soudu má po právní stránce zásadní význam [§ 237 odst. 1 písm. c) o. s. ř.]. Kdy jde o rozsudek po právní stránce zásadního významu se příkladmo uvádí v § 237 odst. 3 o. s. ř. O takový rozsudek jde zejména tehdy, řeší-li právní otázku, která v rozhodování odvolacího soudu dosud nebyla vyřešena nebo která je odvolacími soudy nebo dovolacím soudem rozhodována rozdílně nebo řeší-li právní otázku v rozporu s hmotným právem. Předpokladem je, že řešená právní otázka měla pro rozhodnutí o věci určující význam, tedy že nešlo jen o takovou právní otázku, na níž rozsudek odvolacího soudu nebyl z hlediska právního posouzení věci založen. Zásadní právní význam současně má rozsudek odvolacího soudu pouze tehdy, jestliže v něm řešená právní otázka má zásadní význam nejen pro rozhodnutí konkrétní věci (v jednotlivém případě), ale z hlediska rozhodovací činnosti soudů vůbec (pro jejich judikaturu). Řeší-li napadené rozhodnutí určitou právní otázku v rozporu s hmotným právem, má vždy - bez ohledu na výše uvedené předpoklady - po právní stránce zásadní význam. Úkolem dovolacího soudu bylo proto posoudit, zda napadené rozhodnutí má skutečně zásadní právní význam ve výše uvedeném smyslu.

V dané věci dovolatelka napadá určení počátku běhu dvouleté subjektivní promlčecí doby stanovené v § 107 odst. 1 ObčZ pro promlčení práva na vydání bezdůvodného obohacení s tím, že tento počátek určil odvolací soud v rozporu se stávající judikaturou vyšších soudů i právní teorií. Pokud dovolatelka současně polemizuje s údajným názorem odvolacího soudu, že žalobkyně nemá právo na vydání bezdůvodného obohacení, neboť jeho vznik zapříčinila svým nepořádkem v dokladech, nemá toto její tvrzení oporu v rozsudku odvolacího soudu. Odvolací soud takový závěr neučinil. Argumentaci, že žalobkyně sama vyvolala nepořádkem ve svých dokladech tento stav, použil odvolací soud pouze na podporu svého závěru o počátku běhu subjektivní promlčecí doby.

Podle § 107 odst. 1 ObčZ se právo na vydání plnění z bezdůvodného obohacení promlčí za dva roky ode dne, kdy se oprávněný dozví, že došlo k bezdůvodnému obohacení a kdo se na jeho úkor obohatil. Podle druhého odstavce téhož ustanovení se nejpozději právo na vydání plnění z bezdůvodného obohacení promlčí za tři roky, a jde-li o úmyslné bezdůvodné obohacení, za deset let ode dne, kdy k němu došlo.

U práva na vydání bezdůvodného obohacení je stejně jako u práva na náhradu škody stanovena dvojitá, kombinovaná promlčecí doba, tj. subjektivní a objektivní. Jejich počátek je upraven odlišně. Tyto dvě promlčecí doby počínají, běží a končí nezávisle na sobě. Subjektivní promlčecí doba je kratší - dvouletá, objektivní promlčecí doba je buď tříletá u bezdůvodného obohacení vzniklého z nedbalosti nebo desetiletá, jde-li o úmyslně způsobené bezdůvodné obohacení. Vzájemný vztah těchto dvou promlčecích dob je takový, že skončí-li běh jedné z nich, právo se promlčí, a to i vzdor tomu, že

oprávněnému ještě běží i druhá promlčecí doba. Pokud marně uplynula aspoň jedna z uvedených dob a je vznesena námitka promlčení, nelze právo přiznat.

V posuzovaném případě je řešena právní otázka, kdy počíná běžet dvouletá subjektivní promlčecí doba. Za rozhodný je nutno považovat den, kdy se oprávněný v konkrétním případě skutečně dozví o tom, že došlo na jeho úkor k získání bezdůvodného obohacení a kdo je získal. Není přitom rozhodné, že měl možnost se potřebné skutečnosti dozvědět již dříve. V daném případě tedy není podstatná okolnost, kdy se právní předchůdkyně žalobkyně při řádné péči musela, resp. mohla dozvědět, že na její úkor došlo ke vzniku bezdůvodného obohacení, ale kdy se o tom skutečně dozvěděla. Z § 107 odst. 1 ObčZ vyplývá, že pro počátek subjektivní promlčecí doby na uplatnění práva na vydání bezdůvodného obohacení je rozhodující subjektivní moment, kdy se oprávněný dozví o okolnostech, které jsou rozhodující pro uplatnění jeho práva. Tato vědomost oprávněného o tom, že na jeho úkor se někdo obohatil a o tom, v čí prospěch k tomuto obohacení došlo, přitom musí být skutečná. Není přitom rozhodující, jestli se oprávněný o svém právu nedozvěděl vlastním zaviněním, tedy jestli se mohl o svém právu dozvědět anebo měl dozvědět při vynaložení potřebné péče.

Z uvedeného vyplývá, že závěr odvolacího soudu, že při posuzování vědomosti právní předchůdkyně dovolatelky je třeba vycházet ze skutkových okolností, za existence kterých musela vědět anebo při vynaložení potřebné péče si musela uvědomit, že poskytuje plnění, na které nemá společnost F., v. o. s., právní nárok (proplacení dobropisu k předchozí faktuře), není správný.

Je třeba souhlasit s žalovanými, že z hlediska nabytí vědomosti oprávněného o vzniku bezdůvodného obohacení a o tom, kdo je získal, je jeho organizační upořádání bez vlivu na tuto skutečnost, neboť povinnost vydat bezdůvodné obohacení stíhá povinný subjekt jako celek, který vědomost o bezdůvodném obohacení nabývá jednotně. V daném případě však soud nečinil skutkové zjištění, že zaměstnanci organizační jednotky v P. již v době poukázání částky na základě vystaveného dobropisu věděli o tom, že na tentýž nárok plní podruhé, tedy že se o vzniku bezdůvodného obohacení a o tom kdo je získal, dozvěděli již v okamžiku, kdy společnosti F., v. o. s., byla předmětná částka vyplacena. Odvolací soud shodně se soudem prvního stupně okamžik, kdy se právní předchůdkyně žalobkyně dozvěděla o vzniku bezdůvodného obohacení nesprávně ztotožnil s okamžikem, kdy se podle soudu při potřebné péči o vzniku tohoto bezdůvodného obohacení dozvědět musela.

Nejvyšší soud proto přisvědčil dovolatelce, že odvolací soud posoudil počátek běhu dvouleté subjektivní promlčecí doby stanovené v § 107 odst. 1 ObčZ pro vydání bezdůvodného obohacení v rozporu s konstantní judikaturou vyšších soudů (viz např. rozsudek Nejvyššího soudu SSR ze 17. 2. 1978 č. j. 2 Cz 35/77, publikovaný ve Sborníku stanovisek, zpráv o rozhodování soudů a soudních rozhodnutí Nejvyšších soudů ČSSR, ČSR a SSR ve svazku IV, rozsudek Nejvyššího soudu České republiky z 31. 8. 2000 č. j. 25 Cdo 2581/98), rozhodnutí ve věci samé má po právní stránce zásadní právní význam, dovolání je proto přípustné podle § 237 odst. 1 písm. c) o. s. ř. a současně je i důvodné.

Nejvyšší soud navíc z úřední povinnosti (§ 242 odst. 3 věta druhá o. s. ř.) zjistil, že řízení trpí vadou, která mohla mít za následek nesprávné rozhodnutí ve věci. Soud prvního stupně vzal na základě sdělení D. CZ, s. r. o., ze dne 24. 7. 1997 zn. 235/97/PP na vědomí, že v důsledku singulární sukcese - postoupení pohledávky E. L., a. s., vůči F., v. o. s., ve výši 99 793 Kč společnosti D. CZ, s. r. o., došlo k procesnímu nástupnictví na straně žalobce (podle tohoto sdělení tomu předcházel přechod

práv a závazků předchozí žalobkyně E., s. r. o., na jejího právního nástupce E. L., a. s.), tak, že v řízení bude nadále jako žalobce vystupovat D. CZ, s. r. o. (č. l. 41). Soud prvního stupně však tvrzení D. CZ, s. r. o., neověřil listinami, jež současný žalobce v podání ze dne 24. 7. 1997 (č. l. 37), jež bylo soudu prvního stupně doručeno dne 11. 8. 1997, označil jako přílohy (ve spise se však nenacházejí). Nastala-li podle občanského soudního řádu ve znění účinném před novelou provedenou zákonem č. [30/2000](#) Sb., tj. ve znění účinném před 1. lednem 2001, po zahájení řízení právní skutečnost, s níž právní předpisy spojují převod nebo přechod práva nebo povinnosti účastníka řízení, o něž v řízení jde (v důsledku univerzální nebo singulární sukcese), a účastník řízení tuto skutečnost uplatnil, pokračoval soud v řízení s procesním nástupcem (univerzálním či singulárním sukcesorem). Tvrzení skutečnosti bylo nutno osvědčit listinami, jež dokládaly toto procesní nástupnictví. Ze spisu však nevyplývá, že by soud tvrzení D. CZ, s. r. o., příslušnými listinami ověřil. Nápravu neprovedl ani odvolací soud.

Nejvyšší soud proto podle § 243b odst. 2 věta za středníkem o. s. ř. rozhodnutí odvolacího soudu zrušil a protože důvody, pro které bylo zrušeno rozhodnutí odvolacího soudu, platí i na rozhodnutí soudu prvního stupně, zrušil Nejvyšší soud také toto rozhodnutí a věc vrátil soudu prvního stupně k dalšímu řízení.

© EPRAVO.CZ - Sbírka zákonů, judikatura, právo | www.epravo.cz

Další články:

- [Koupě nemovité věci](#)
- [Nesprávný úřední postup \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Platební neschopnost \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Předkupní právo \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Přerušení řízení \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Rodinný závod \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Dědictví](#)
- [Výživné](#)
- [Valná hromada](#)
- [Ustanovení zástupce](#)
- [Náhrada škody](#)